

tants. Potser convindria advertir que la paraula *paramus* (pàg. 71), tot i l'origen indígena d'aquest mot no llatí, que ha perdurat a través d'aquesta llengua fins als nostres dies, és nogensmenys indoeuropea (cf. scr. *paramá*).¹ Ens estranya que en tractar de la monoftongació d'*ae* (pàg. 10 ss.), l'autor no esmenti els treballs d'E. G. Silher i d'E. H. Sturtevant. Per als versos lleonins (pàg. 182), al costat de l'obra de Descroix, cal tenir en compte els treballs de K. Strecker, W. Meyer, L. Traube i, encara, el llibre centenari d'E. du Méril. És inexacte (pàg. 177) que les composicions d'*assumpt* sepulcral de Marcial siguin redactades en hendecasíl·labs: aquest metre és més aviat rar en les peces funeràries del poeta (exs.: V 37, VI 28), que les redacta normalment en díctics elegíacs (exs.: I 88, V 34, VI 18 i 52, VII 96, IX 30, X 50, XI 91).

Miquel Dolç

FERNANDO LÁZARO CARRETER: *Las ideas lingüísticas en España durante el siglo XVIII*. Madrid, Instituto Miguel de Cervantes (CSIC), 1949. 294 pàgs. (RFE, Anejo XLVIII.)

El Prof. Fernando Lázaro Carreter ens ofereix, en tres parts, una visió molt exacta i minuciosa del panorama que presenta Espanya, al segle XVIII, des d'un punt de vista lingüístic: la primera part es refereix als problemes generals del llenguatge, la segona ens parla de la lluita que hagué de sostenir l'espanyol amb el llatí per a imposar-se, i la tercera és un estudi de la situació del primer durant l'esmentat segle.

El llibre comença amb el capítol «Origen y naturaleza del signo hablado», que conté una explicació detallada de la situació general dels problemes lingüístics teòrics després del Renaixement i una adequada relació amb les idees filosòfiques modernes. L'autor remarca la importància que hom ha atorgat sempre als problemes del llenguatge i la transcendència de les posicions platònica i aristotèlica sobre la relació entre signe i cosa significada a través dels segles. El Cristianisme planteja i dóna solució al problema de l'origen, però admet les dues actituds esmentades quant a la natura del llenguatge. El problema dels *universals*, tan debatut durant l'Edat Mitjana, apareix, naturalment, en estreta connexió amb aquestes preocupacions. És sabut que la solució nominalista fou recollida per Locke i exagerada per Condillac. Hom destaca, dins el Renaixement espanyol, la figura de Francisco Sánchez de las Brozas, que exercí una influència tan gran fora del seu país. El Brocense, com subratlla el Sr. Lázaro, aspira a establir una correlació entre gramàtica i lògica, amb la qual cosa s'anticipa a la profunda preocupació que suscità aquesta qüestió més endavant a Europa. La posició platònica s'aferma amb el Renaixement, bé que no elimina del tot l'aristotèlica. A finals del segle XVII, la filosofia cartesiana triomfa plenament. El llenguatge, amb la filosofia de les *llums*, s'explica com una invenció progressiva. Locke, Leibniz i Condillac pressuposen en l'home la facultat de classificar les coses en gèneres i espècies

1. Veg. A. TOVAR, *Estudios sobre las primitivas lenguas hispánicas* (Buenos Aires 1949), 196, n. 1.

i inventar noms generals. Rousseau, en canvi, no creu en aquest apriorisme intel·lectual. L'autor estudia seguidament les solucions espanyoles de l'època. L'escolasticisme estava desprestigiad i la influència de França era poderosa. Feijóo adopta una posició més aviat aristotèlica quant a l'origen i la natura del llenguatge, en la creació del qual, segons ell, tenen un paper important les forces instintives. El P. Martín Sarmiento creu en les llengües naturals: només Déu, afirma, podria crear una llengua artificial. Mayans i Siscar parla de la revelació divina del llenguatge i diu que la llengua primitiva devia ésser molt *pròpia*. Segons A. Piquer, Déu ens ha donat el do del llenguatge, però el fet material de la invenció dels signes és humà. Forner es burla dels teoritzadors francesos i accepta l'explicació bíblica. Jovellanos, en canvi, malgrat la seva provada ortodòxia, afirma que només l'home ha rebut de Déu la facultat de parlar. En Arteaga i Hervàs trobem una recta interpretació cristiana. Un problema menys fonamental que preocupà els teoritzadors de l'època fou el dels sinònims. En aquest aspecte cal remarcar la figura del català A. Capmany, el qual es mostra partidari de la diversitat només quan respon a una base conceptual. En general, l'abundància de signes corresponents a un concepte únic és interpretada com a senyal de decadència. Hom es preocupà molt, també, de la qüestió de l'idioma primitiu i de la filiació de les llengües. Un idioma únic primitiu que per successives disgregacions havia produït totes les llengües era una posició que solament podia sostenir-se des d'un punt de vista cristià. Les solucions racionalistes explicaven la multitud de llengües existents per la mateixa individualitat de llur creació. Tanmateix, era la primera posició la que, amb tot, feia possible l'aparició de la ciència comparatista. Els escriptors espanyols dels segles XVI, XVII i principis del XVIII creien tots en l'hebreu com a llengua primera, La diversitat era deguda a la dispersió de Babel. El P. San Agustín afirma que l'espanyol procedeix de Túbal, i el P. Larramendi considera el basc format directament per Déu i com una de les setanta-dues llengües primitives i matrius. Una mica allunyats d'aquestes fantasies trobem Feijóo i d'altres. Segons Mayans, cap llengua de les que es formaren no perdura, a causa de la confusió bíblica; ell accepta la distinció de llengües matrius i derivades d'aquestes de Scaligero, i la desaparició de la primera llengua a Babel. Malgrat tot, Mayans i Hervàs se'ns mostren com els millors lingüistes del segle a Espanya; el P. Sarmiento és bastant contradictori. És coneguda la importància que s'ha donat al P. Hervàs, considerat com a iniciador del mètode comparatiu. Segons ell, cap de les llengües formades a Babel no subsisteix en la forma primitiva. Proposa l'estudi dels costums, races, etc., la qual cosa, afirma, ha de portar-nos a l'esclarament de les relacions entre els pobles i les llengües. Accepta el caràcter diví del llenguatge, però nega la teoria d'una matriu primitiva. Per a Hervàs l'essència d'una llengua cal cercar-la en la seva peculiar morfologia i sintaxi. Finalment, cal recordar l'encertada valoració que el gran lingüista del segle XVIII fa de l'element fònic i la seva perduració quan és adoptada una llengua estrangera. El problema d'una llengua general no podia mancar en aquestes discussions. Cal recordar, ací, els assaigs de Dalgarno, Leibniz, etc., la ressonància dels quals no fou gran a Espanya. El P. Sarmiento vol establir una nomenclatura de solidesa universal per als objectes reals, i parteix de sèries paral·leles de números i éssers, sense allunyar-se massa dels sistemes proposats per Wilkins, Dalgarno o Leibniz.

La segona part de l'obra és dedicada a estudiar les relacions del llatí

i del castellà a través del segle XVIII. L'autor subratlla l'aparent antinòmia del Renaixement, el qual, per una banda, enalteix el retorn a la llengua clàssica i, per l'altra, afavoreix l'ús de les llengües vulgars. D'antuvi, l'Església presta suport a les llengües vulgars, però després rectificava, preocupada pel caire que prenien moltes obres noves escrites en aquestes llengües. Com a llengua doctrinal, segueix dominant el llatí. Les noves gramàtiques vulgars romanen allunyades de l'especulació teòrica i són pures adaptacions de les llatines, les quals prenien un caire científic i filosòfic. Finalment, però, la raó i la lògica s'imposen, també, a les primeres. Mayans es declara contra l'ensenyament de la gramàtica en llatí, encara que considera aquesta llengua i el grec indispensables; afirma que primerament cal aprendre la gramàtica de la llengua pròpia; la gramàtica de Mayans, escrita en castellà, provoca moltes discussions. En el capítol titulat «El español frente a latin», el Sr. Lázaro destaca la lluita que el primer hagué de sostenir per a imposar-se, la qual cosa començà en els medis no oficials. Feijóo donà l'exemple. Forner, per la seva banda, satiritzava l'ús excessiu del llatí. Malgrat la posició dels jesuïtes, favorable al llatí, sorgeixen veus favorables a la llengua romànica dins el mateix orde: el P. San Andrés i, sobretot, Masdéu. Hervás, en canvi, defensa el llatí. Mayans ocupa un lloc destacat en aquesta empresa a favor de la llengua romànica, la qual té, encara, adversaris com Capmany i Jovellanos. L'origen llatí del castellà s'explicà sempre correctament; no obstant, hom no coneix l'existència d'un llatí vulgar com a font immediata de les llengües romàniques. Els filòlegs catalans són, certament, els primers de la península que s'adonaren d'aquest fet, conegut de molt temps ençà a Itàlia. Bastero i Llió reflecteixen una idea molt difosa llavors per Europa: l'existència d'un idioma romànic intermedi entre el llatí i les parles vulgars. A continuació l'autor assenyala la importància de l'aparició de la gramàtica de Gayoso (1743) i la primera de l'Acadèmia (1771), les quals no segueixen, però, les idees modernes d'aquell moment, o sia el logicisme. Els estudis teòrics de gramàtica tingueren ben poca importància durant el segle il·lustrat.

La tercera part constitueix una detallada història de la llengua durant aquell segle. Se li presentaven tres problemes: la liquidació del barroc, la pressió francesa i la substitució del llatí en el camp *facultatiu*. En relació amb el primer aspecte, l'autor assenyala l'exaltació de la llengua del XVI, que comença ja a finals del XVII i s'estén fins a la primera meitat del XVIII. R. Menéndez Pidal ha estudiat, com recorda el Sr. Lázaro, la posició antibarroca contra la *dificultat* i l'*obscuritat*. El gallicisme comença a inquietar. L'Acadèmia, però, no reacciona encara. Ho fa, en canvi, Feijóo. Respecte al concepte de vulgarisme, aquest és considerat per l'Acadèmia com la corrupció del llenguatge literari i *cortesano*. Un fet important és, també, la degeneració barroca de l'oratória sagrada, que perdura fins a la segona meitat del segle XVIII. La introducció del neoclassicisme fou un fet artificial, afirma el Sr. Lázaro. Al seu triomf total s'oposa «el sentimiento nacional herido continuamente por la actividad política francesa y el desprecio de sus escritores». La influència de les noves idees fou, amb tot, molt forta. La preocupació per l'exactitud arriba a menysprear la metàfora. La *Poética* de Luzán tingué, també, repercussió lingüística. El darrer capítol de l'obra estudia el neologisme i el purisme. L'autor distingeix entre dos corrents: casticisme i purisme; el primer és una força activa, que es proposa de ressuscitar el passat lingüístic nacional; el segon té un caràcter més aviat passiu i s'oposa a l'admissió de nous mots procedents

d'altres llengües o de creació personal. Aquesta interpretació s'aparta, doncs, parcialment, de les de Murrell i A. Alonso.

L'obra del Sr. Lázaro és de la màxima utilitat per al coneixement del segle XVIII a Espanya, no solament des d'un punt de vista lingüístic, sinó des d'una perspectiva més general. Hom treu la impressió que aquest segle sovint tan bescantat mereix l'atenció sollicita que li ha dedicat l'autor, del qual remarquem, per altra banda, el bell estil i la claredat expositiva, que contribueixen a l'interès amb què hom llegeix l'obra.

Josep ROCA i PONS

EMILIO ALARCOS LLORACH: *Gramática estructural (según la Escuela de Copenhague y con especial atención a la lengua española)*. Madrid, Editorial Gredos, 1951, 126 pàgs. (BRH, III/1.)

El Sr. Emilio Alarcos, bon coneixedor de les teories de la moderna lingüística i a la vegada autor d'importants treballs filològics castellans, ha fet en aquest llibre una exposició clara i completa de les idees fonamentals de l'estructuralisme lingüístic de Copenhaguen i, encara més, ha assajat una interessant adaptació a la llengua castellana d'aquesta teoria, especialment en el que afecta el verb.

L'autor té en compte, sobretot, les obres i els treballs del gran lingüista danès L. Hjelmslev, figura principal de l'escola de Copenhaguen, i, quant al verb, l'obra de Jens Holt *Etudes d'aspect* («Acta Jutlandica», XV/2, 1943).

Les idees essencials de Hjelmslev són exposades en una obra fonamental, escrita en danès per l'illustre lingüista, de la qual ha parlat A. Martinet (*Au sujet des Fondements de la théorie linguistique de Louis Hjelmslev*, BSLP, XLII (1942-45), 19-42). Anteriorment a l'aparició d'aquesta obra, el mateix autor havia ja publicat nombrosos treballs i estudis parcials, dels quals el treball que comentem ens ofereix un índex. En el primer capítol, «De la gramàtica normativa a la gramàtica estructural», el Sr. Alarcos recorda que quan hom cercà un fonament teòric al llenguatge, resultà una gramàtica lògica, posició errònia que contenia, però, una part de raó, puix que pressuposava una consideració sincrònica o estàtica dels fenòmens idiomàtics i una afirmació d'una constant a través de les múltiples variacions lingüístiques. Vingué, després, l'anomenada gramàtica històrica, la qual, com l'anterior, representa una lingüística *transcendent*. Mancava la lingüística *immanent*, que és el que aconseguí Saussure, segons el qual la veritable gramàtica és sincrònica. Posteriorment hom ha profunditzat en les idees de Saussure i ha assajat d'explicar l'estructura i el funcionament dels sistemes que constitueixen les llengües, la qual cosa ha portat a la fundació d'una *pancronia* o *metacronia* en què s'exposen les lleis generals de les dites estructures i funcionaments. El contingut del segon capítol es pot deduir pel seu títol, «La lengua, sistema de signos». El sistema està constituït per una sèrie d'unitats organitzades, entre les quals es dona una clara interdependència. Cal partir de la distinció de Saussure entre *signifiant* i *significat*, l'associació dels quals dona per resultat el signe. També hom pot dir que aquest és l'associació d'una *forma d'expressió* i una *forma de contingut*. La descripció i anàlisi de la llengua